JAG ÄR EN KO

av: Sanne Lovén Rolén

KONSTFACK
TEXTIL BA. VT 2022
Handledare, uppsats:
Michell Zethson
Handledare, examensarbete:
Ulrika Mårtensson Hanje,
Elsa Chartin

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning……..3

Intervju…….4

Posthumanism och karnism……..9

Gestaltningen……...……..10

Kon……10

Metod och sloppy craft…..……..……..11

Inspirationskällor……..12

Avslutning……14

Källförteckning……15

Inledning

Varför ko? Den frågan må kanske verka simpel men verkar vara svårare att svara på än man kan tro. Tro rimmar ju på ko. Kanske kan examensuppsatsen enbart bygga på rim? Jag vet inte vart det här ska leda någonstans men jag har tänkt att fylla en sida med tankar och ord kring var jag är nu. Inte tänka på något annat. Helst inte ta bort och ändra, även om jag gjorde det nyss.

En ko. Var ska kon bo? Det var där jag började tänka för några veckor sedan, och var inställd på att bilda ett hem till min ko. Det känns fint men samtidigt ganska banalt. Som en förenkling av problemet, kanske. Lite som vita havet-diskussionen: Byt namn så är allt löst. Bygg ett hem till din ko så är problemet borta. Puts väck. Jag förstår nog innerst inne att det inte fungerar så. Men det hade ju varit så mycket enklare att bara bygga ett bo till min ko.

Jag behöver nog mer källor, mer kött på benen även om jag tycker att det är ett otroligt onice uttryck. Vet inte varför. Hur som helst tror jag helt enkelt att jag behöver hitta en kontext för att känna mig helt bekväm med att undersöka denna vilja till att göra en ko. Jag återkommer ofta till att inte ha något svar. Lite för att jag uppskattar nonchalansen i att inte behöva förklara allt. Att saker kan bara vara och inte ha någon förklaring. Sen kommer jag på att jag inte känner mig helt nöjd där heller. Inser kanske att man, för att vara så pass självsäker, behöver heta Leif GW Persson eller åtminstone ha ungefär hundra års erfarenhet på nacken. Kanske behöver, eller vill, man ha ett svar i alla fall för sig själv?

Min önskan är att med detta arbete ifrågasätta normer och hierarkier. Jag vill väcka debatt och tankar hos folk. Väcka tankar kring varför vi människor är som vi är och gör som vi gör. Medan min uppsats kommer fokusera mycket på hierarkier mellan djur och människor (genom ämnen som *posthumanism* och *karnism*) kommer gestaltningen främst synliggöra mitt slarviga, barnsliga uttryck och genom det ifrågasätta hierarkin som finns mellan konst och konsthantverk (genom begrepp som *sloppy craft*). Gemensamt för uppsatsen och gestaltningen är alltså att jag undersöker hierarkier.

Posthumanism, som jag nämnde ovan, är ett ämne som passar det jag vill undersöka och som avgränsar arbetet något. I ”Köttslöjd” (2018) skriver Michell Göransson om hur ”vi snarare än att äta ko eller gris äter högrev, plankstek och (garanterat hundfri) hotdog”. Varför gör vi så? Kanske för att vi försvarar våra egentligen oförsvarbara handlingar för att känna oss mer värdiga som människor.

Under mina tre år på Konstfack har jag ibland känt en längtan efter att vara mer personlig i mitt uttryck. Ibland känns det som att jag klär mitt konstnärliga uttryck i ord som högrev och plankstek för att slippa visa mig själv. Det har känts lättare att utgå från andras (djurens) problem än mina egna. Jag skulle vilja inkludera mig själv lite mer i det här examensarbetet - vem är jag i det här? Slutligen, humor. Ett ledord för den här uppsatsen och arbetet vill jag ska vara ***självdistans***. Därför följer här en intervju med en ko, som jag tänker kan vara någon slags utgångspunkt för arbetet.

Jag: Hej Ko.

Egentligen skulle jag vilja inleda den här intervjun med en mer intressant fråga, men…

Hur mår du?

Ko: Intressant? Varför då?

Vänta, jag vet. För att du ska framstå som mer intellektuell.

Jag ogillar dig verkligen redan.

Jag: Ok. Hur kommer det sig?

Ko: Det här är väldigt märkligt, måste jag säga.

Här har mina förfäder, och jag för den delen, tvingats utstå er människor och era hemskheter i hundratals tusentals år.

Och så ska JAG dessutom behöva förklara det för dig?

Jag: Men Ko, nu är du väl lite orättvis.

Jag kan väl inte stå till svars för alla människors handlingar genom tiderna?

Ko: Inte? Kan du förklara för mig varför vi kor knappt får leva en fjärdedel av vår förväntade livslängd, till exempel?

Jag: Tja… Låt oss gå vidare till nästa fråga istället.

Vad är, enligt dig, meningen med konst?

Ko: Ja, som ko-nstnär kan jag säga att meningen med konst är att beröra. Att ni människor sen gör det på bekostnad av exempelvis kor är…

Jag finner inga ord. Det är pinsamt.

Jag: Pinsamt? Du råkar inte prata om mig nu? (*självömkande blick*)

Ko: Dig och dig. Allt handlar väl inte om dig. Jag tycker det finns gränser för pinsamhet, bara.

Jag: Okej, jag förstår.
Men Ko. Poängen med min konst är kanske just att belysa dessa orättvisor. Med min konst vill jag…

Ko: Försvara dig och dina jämlikars beteende genom att låtsas vara vegan och djurvänlig och på så sätt sätta dig över andra som åtminstone är ärliga med att de äter korv?! Skäms!

Jag: Okej. Jag kanske inte är perfekt men jag försöker bara ge er kor en plats i samhället.
Du som ko-nstnär borde väl förstå?

Ko: Förstå? Om du verkligen ville ge mig en plats i samhället hade jag uppskattat något som gjorde skillnad på riktigt.

Jag: Som vadå?

Ko: Lyssna på mig så ska jag ge dig några exempel.
Visste du till exempel att i vissa länder äter man hundar och marsvin? Vad är det då som säger att ni här i Sverige äter just kor, grisar och kyckling?

Jag: Ja du, det kan jag nog inte svara på.

Ko: Såklart du inte kan, för du är lika grundlurad som alla andra. Det är ABSURT att ”äta grisar och älska hundar och inte ens veta varför”. Det har jag läst i en bok som heter *Varför vi älskar hundar, äter grisar och klär oss i skor* (Joy 2014:32).

Jag: Men Ko, du kan väl inte läsa?

Ko: Kan inte JAG? Det var det dummaste jag har hört. Melanie Joy’s svar på den frågan är *karnism*. Hon menar att vi inte ser på köttätande på samma sätt som vi ser på vegetarianism. När någon är vegetarian tillskriver vi denna person en massa andra egenskaper som ”tycker om att vara i naturen”, ”empatisk och snäll”, ”trogen mot sina medmänniskor”. Positiva egenskaper förvisso men de som äter kött, hur många egenskaper får dom automatiskt tillskrivna?

Jag: 25 kanske?

Ko: Dumskalle, 0 såklart! Melanie Joy menar att de flesta som äter kött gör det för att det alltid varit så, det är något slags osynligt trossystem vars grundpelare egentligen inte existerar. Det är detta trossystem som hon kallar för karnism.

Jag: Okej, jag tror att jag förstår. Men du, ett annat begrepp som dykt upp i mina tankar inför den här intervjun är posthumanism. Vet du möjligtvis något om det också?

Ko: OM jag vet. Posthumanismen kan ses som ett sätt att hjälpa en att se hur olika typer av mänskliga och ickemänskliga aktörer tillsammans formar verkligheten (Göransson 2017:20). Med det menas att forskaren på förhand inte vet vem som gör vad. Istället bör forskaren undersöka normer för köttätande som fenomen och fokusera mindre på vem som bär skulden. **Även om jag personligen inte kan bortse från att det är människan som är ett svin.**

Jag: Hm, okej. När vi ändå är inne på svin. Vad anser du om grisar?

Ko: Oj, var ska jag börja. Hittills i intervjun kanske du tycker att jag är en martyr som bara tycker synd om mig själv. Men min situation är ingenting i jämförelse med grisarnas. Melanie Joy skriver i sin bok om hur hon ställer just den frågan till sina elever. På frågan ”vad kännetecknar grisar” får hon svar som ”svettiga”, ”smutsiga”, ”dumma”, ”lata” och ”feta”.

Jag: Oj, det var värst.

Ko: Ja, och låtsas inte som att du är förvånad. När hon sedan frågar varför de tillskriver grisar dessa egenskaper får hon svaret att ”de bara är det”. Trots att eleverna verkar ha väldigt bestämda och minst sagt fördomsfulla idéer om de stackars grisarna har de alltså inget svar på VARFÖR de tycker så. Är inte det konstigt?

Jag: Jo, alltså… Vi människor är ju ofta fördomsfulla. Men inte mot alla djur, väl? Det finns ju djur som vi inte äter — och det är väl bra, eller?

Ko: BRA?! Du menar att det faktum att ni människor gör så pass stor skillnad på oss djur att ni tillåter er själva att ÄTA vissa medan ni köper leksaker och godis och kläder och gud vet vad till andra skulle vara BRA?

Jag: Ehm, det var kanske inte så jag menade…

Ko: Det hoppas jag verkligen. Visste du att i Kina finns det en hundköttsfestival? (Göransson 2017:164) Där man kokar hundarna levande för att de ska smaka bättre?

Jag: Men fy, vad säger du…

Ko: Se, jag tror inte du hade reagerat så om jag istället sa ”kokköttsfestival”. ”När hundar får på sig halsband, koppel, äter ur matskål och lyssnar till kommandoord blir de så kallade sällskapsdjur. Men när hundarna avskiljs från sin människa avbryts detta emotionella och materialiserande band och de blir istället köttdjur.” (Göransson 2017:168)
Enligt min mening borde det inte vara någon skillnad mellan dessa hundar och oss kor.

Jag: Intressant. Jag jobbar just nu med mitt examensarbete och är intresserad av att undersöka just detta med skillnader mellan djur närmare… I ett avsnitt av podden Filosofiska rummet som heter ”**Posthumanism**” (2019) pratar de om hur det skulle vara att instifta ”naturens rättighetslagstiftning” som komplement till mänskliga rättigheter. Vad tror du som Ko om det?

Ko: Suck. Det är ju det jag sagt hela tiden! Här går jag och löser världsproblem i årtionden och så sätter sig någon besserwisser i en studio och säger samma sak — och plötsligt blir det intressant.

Jag: Men Ko, hur ska jag kunna veta vad du går runt och tänker på?

Ko: Ja, du kan ju börja med att fråga. Ni människor måste börja vända på dessa maktstrukturer för att ens ha en chans att kunna lyssna på oss. Ni måste börja se på oss som de värdefulla individer vi faktiskt är istället för att vältra er i allt ni tror er veta så himla mycket om.

Jag och kon, 2021.

Posthumanism och karnism

Jag lyssnade på ett avsnitt av Filosofiska rummet med temat posthumanism (Filosofiska rummet, 2019). I radioprogrammet pratar man om begreppet som ett sätt att vända upp och ned på maktstrukturer i samhället. Ett ifrågasättande av att människan har ett självklart herravälde och rätten att göra vad den vill med andra varelser.

I programmet diskuteras det även ett alternativt sätt att se på identitet, nämligen att relationerna föregår individerna — att vi blir till som individer genom de relationer vi ingår i.
Dessa tankesätt känns relevanta i mitt arbete eftersom de handlar om att ifrågasätta rådande normer gällande djur och människor i samhället, vilket är essensen i min undersökning.

I *Varför vi älskar hundar, äter grisar och klär oss i kor* beskriver Melanie Joy begreppet karnism som en osynlig ideologi. Med det menar hon att köttätandet är ”så befäst att dess övertygelser och handlingsmönster helt enkelt uppfattas som sunt förnuft”. (Joy 2014:37)

En annan intressant tanke är den som författaren Lars Hermansson lyfter i sin essä *Vad tänker hon på?*. Han menar att framställningen av lantbruksdjur i konst och litteratur ”nästan alltid varit antropocentrisk, alltså sett på djuren som till enbart för människan”. Han skriver även att det finns undantag, där man försöker förstå hur det är att vara till exempel en ko. Jag vill med mitt arbete tillhöra den senare kategorin.

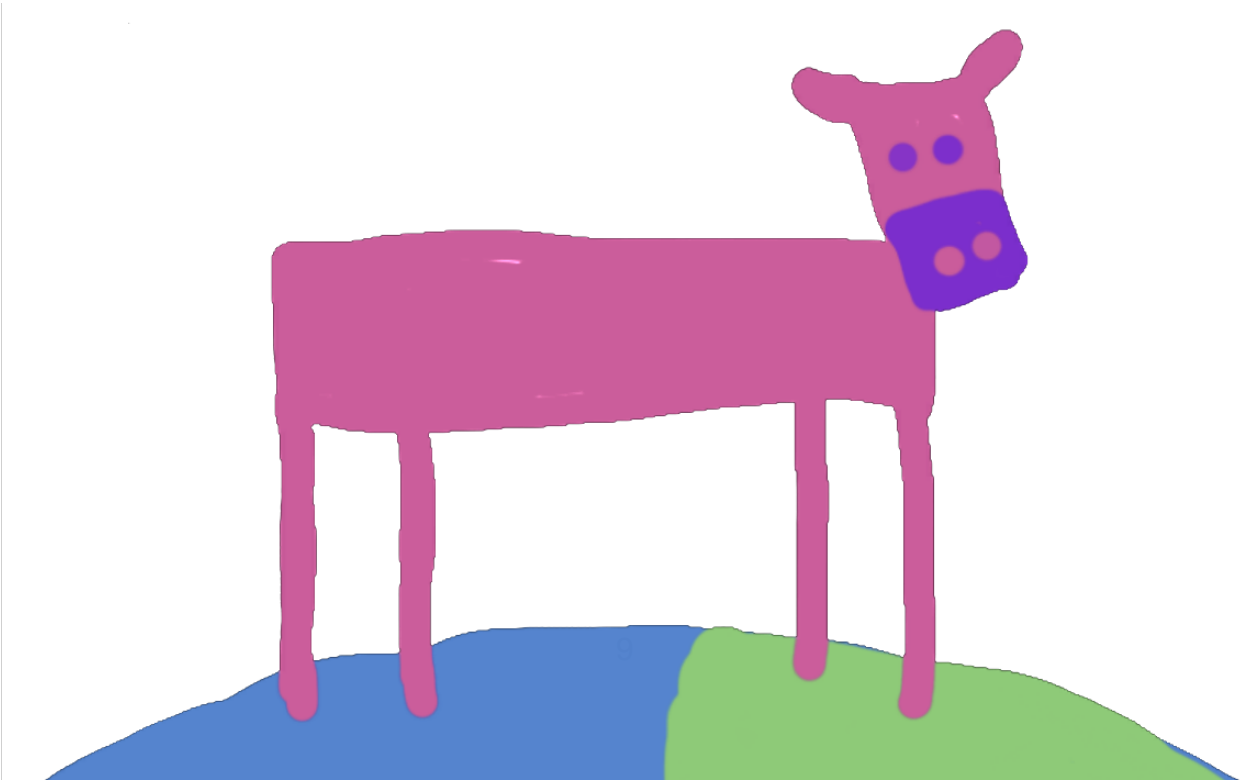

Gestaltningen

Kon

Gestaltningsarbetet fortsätter för närvarande med två veckor i tuftrummet. Arbetsförhållandena är inte optimala därinne men jag kämpar på. En dag kvarstår av katastrofal arbetsställning och extremt spänd kropp. Jag känner mig lite som en krigare på fält när jag håller den borrmaskinsliknande apparaten i ett krampaktigt grepp. Högertummen kommer troligtvis behöva stelopereras innan jag fyller 40, men nog om det.

Nästa steg i arbetet är att bygga en ko. Min nuvarande tanke är att bygga en slags träko som jag eventuellt ska klä i textilier. Eller så är det en helt vanlig träko (se skiss nedan). Den ska vara uppbyggd av två ”boxar” (en kropp och ett huvud) som balanseras av fyra (förhoppningsvis) rejäla och stabila reglar.

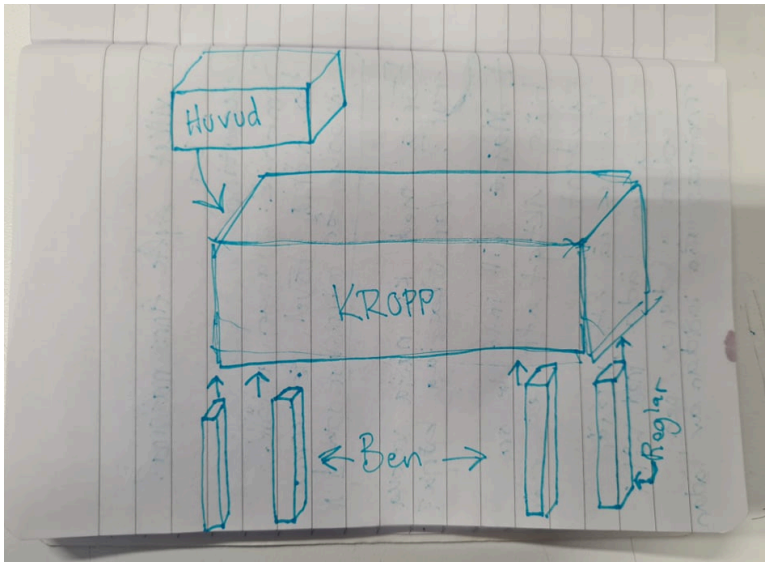

Uppdatering: Nu är kon nästan klar och det blev en helt vanlig träko. Det ska tillkomma en träskiva för kon att stå på som jag nog ska måla grön, som en gräsmatta. Plattan ska ha hjul så att jag enkelt kan förflytta kon.

Metod och sloppy craft

Eftersom jag ogillar att begränsa mig när jag arbetar resulterar det ofta i att jag rör mig fritt mellan verkstäderna och blandar tekniker. Jag vill inte välja och i mitt examensarbete blandar jag stickning, tryck, sublimering, vävning och tuft. Ju mer desto bättre.

Jag vill utveckla, problematisera och fördjupa min arbetsmetod som jag skulle kalla medvetet slarv. Mitt sätt att skilja på medvetet och omedvetet slarv är att det medvetna är något jag har kontroll över — jag låter fransarna på mattan vara ojämna och spikarna får sticka ut åt olika håll. Ett exempel på omedvetet slarv är när jag sublimerade en bild av ett landskap med kor och korna blev tryckta två gånger på varandra av misstag. I detta fall skedde slarvet utan min intention, men jag väljer att låta det vara kvar eftersom det bidrar till det slarviga uttrycket. En intressant fråga är dock när ett misstag måste tas bort eftersom det kanske snarare förstör än förstärker det slarviga intrycket. Kan slarvet bli för okontrollerat?

Jag är ute efter att utmana och provocera det som traditionellt ses som korrekt. Min strävan efter ett barnsligt och naivistiskt uttryck är centralt i mitt konstnärsskap. Jag vill ifrågasätta normer och hierarkier i konsthantverksvärlden. Jag är intresserad av att se reaktioner på oklippta trådar, ojämna ytor, synliga kanter och synliga spikar. Det medvetna slarvet är mitt sätt att undersöka de regler som finns när det gäller textila hantverkstekniker som vävning och stickning.

omedvetet slarviga kossor

Jag är ute efter att utmana och provocera det som traditionellt ses som korrekt. Min strävan efter ett barnsligt och naivistiskt uttryck är centralt i mitt konstnärsskap. Jag vill ifrågasätta normer som har att göra med hierarkier i konsthantverksvärlden. Jag är intresserad av att se reaktioner på oklippta trådar, ojämna ytor, synliga kanter och synliga spikar. Det medvetna slarvet är mitt sätt att undersöka de regler som finns när det gäller textila hantverkstekniker som vävning och stickning.

Sloppy craft är en term som syftar på just medvetet slarv som konstnärlig metod. I boken *Sloppy Craft* diskuteras bland annat vad som händer om sloppy craft sker av en slump — om det bara ser slarvigt ut utan mening eller tillgjordhet (Cheasley Paterson & Surette 2015:79). Glenn Adamson är en författare som fokuserar på skärningspunkten mellan konsthantverk, konst och design. Han beskriver sin syn på begreppet i ett nummer av *Crafts Magazine* (2008). Enligt Cheasley Paterson och Surette öppnade hans åsikter i nämnd artikel bland annat upp för frågor om det professionella hantverkets hårda regler kring material och perfektion. Innan man dekonstruerar dessa hårt befästa regler bör man enligt dem påminnas om varför de finns.

I boken *Fult och snyggt* ställer sig Zandra Ahl Hon frågan om huruvida formgivning är till för en liten utövande grupp som ska spegla sig i varandra (Ahl 1998:10). Jag skulle tro att det är omöjligt att göra sig helt fri från rådande trender kring färg- och formval, även för en som strävar efter att gå emot dem. Att jag som går på Konstfack inte på ett neutralt sätt kan ifrågasätta normerna som finns eftersom jag är en del av dem. Genom att ifrågasätta normerna medger jag ju även dess existens. Ahl menar att det på exempelvis Konstfack finns en tydlig överrepresentation av vissa personer med en viss bakgrund och klasstillhörighet. ”Detta är alarmerande och avspeglar sig givetvis i de produkter som senare ska tillverkas”, skriver hon (Ahl 1998:12). Att denna bok skrevs för 24 år sedan och att det inte hänt mycket på den fronten är alarmerande om något. Det gör att mitt ifrågasättande känns viktigt, inte bara för mig utan för framtidens formspråk.

Inspirationskällor

En konstnär som kan placeras in i kontexten sloppy craft är Josh Faught. Han är en textilkonstnär med fokus på bland annat hantverks- och queerteorier. Jag inspireras av hans sätt att blanda tekniker och hur han använder objekt som han samlat på sig och sedan väver in i sina verk.

Vanligtvis brukar jag se upp till konstnärer som Marie-Louise Ekman, Sheila Hicks, Julia Couzens och Lena Cronqvist. Inför detta arbete har jag haft en tydlig bild av hur jag vill att gestaltningen ska bli, men utan att inspireras av något speciellt.

Kanske påminner arbetet kring kon om konstprojektet *Cow Parade* — ett konstprojekt som startade i Schweiz. Syftet med projektet var från början att lyfta lokala konstnärer och lysa upp staden, vilket fick snabb spridning till resten av världen. David Lynchs omtalade bidrag (med budskapet *Eat my fear*) var tänkt att vara med i projektet i New York år 2000 men ansågs vara för starkt och bannlystes. Den har senare blivit utställd i andra sammanhang, bland annat i Stockholm under 2004. I en intervju berättar David Lynch om verket:

Vi vill gärna tro, vi som äter kött, att korna inte vet vad som håller på att hända när de är på väg till slakthuset. Men, jag fick veta det här för många år sedan, uppenbarligen vet korna mycket väl vad som är på gång, de känner det på sig. Och de blir väldigt rädda. Antagligen ledsna också, men framför allt väldigt rädda. Då pumpar de ut adrenalin i kroppen - det gör människor också när de blir rädda - och det adrenalinet kan alltså jämställas med skräck.
Så vi äter bokstavligt talat deras skräck. Jag har alltid tänkt mig hur korna går på en lång rad in på det här stället som de aldrig har varit på förut, och pumpar ut all den här skräcken i sig själva. Det var därför jag gjorde den där kon.
(Svenska dagbladet:2004)

ett av bidragen till konstprojektet Cow Parade

Avslutning

Det vi idag ser som normalt — män tjänar mer än kvinnor, hundar har koppel medan katter går lösa, kor ger oss mjölk och GW sitter i Nyhetsmorgon varje söndag — behöver inte vara norm.

En intressant tanke som slagit mig under arbetets gång är att jag själv inte ens är vegan. Jag gör skillnad på djur och djur, då jag äter fisk men inte ko eller gris. Jag är inte en tillrättavisande djurrättskämpe utan vill snarare visa att man ändå kan ifrågasätta och lyfta existentiella frågor.

Inledningsvis tyckte jag att det kändes lite banalt och förenklande att bygga ett hem till min ko. Där jag står nu i arbetet känns det inte alls banalt. Jag har landat i en känsla av att kons hem inte enbart består av attiraljer som bord, stolar, tavlor och mattor. Utan i dessa inredningsdetaljer finns en massa historier som jag hjälper kon att berätta. Kons historier lever genom hemmet och på det sättet blir jag kons historieberättare.

Jag vill slutligen återkomma till namnet på arbetet. I början av uppsatsen skrev jag att jag ville inkludera mig själv mer i detta arbete. Att jag tidigare utgått från andra (djuren) istället för mig själv. Jag har använt kon för att uttrycka mig genom min konst och undersökt hierarkier i allmänhet och mellan människor och djur i synnerhet. Jag berättar kons historia som i huvudsak handlar om hur den blir behandlad av människor.

Min berättelse handlar om det motstånd jag upplever till följd av att jag använder medvetet slarv som metod. Under arbetets gång har jag utmanat konsthantverkets tradition och även utmanats i att ta mer plats (och låta kon ta ett steg åt sidan). Det har varit långt ifrån enkelt att komma fram till vad arbetet egentligen handlar om, men efter många turer fram och tillbaka har jag hittat en kärna i mitt arbete; att ifrågasätta traditioner inom konsthantverk, vilket jag ser fram emot att fortsätta göra.

Man skulle kunna säga att jag nu berättar min historia genom kon. En slutsats i det här projektet har därför blivit att jag är kon, eftersom det är jag som skapat den (och den får liv genom mina berättelser). Mitt examensarbete har därmed fått det slutgiltiga namnet ”*Jag är en ko*”.

Källförteckning

Tryckta källor

Ahl, Zandra 1998. *Fult & snyggt.* Konstfack, Livsformer.

Cheasley Paterson, Elaine & Surette, Susan 2015. *Sloppy Craft.* Bloomsbury Academic.

Göransson, Michell 2017. *Ätbara andra*. Göteborg: Makadam Förlag.

Göransson, Michell 2018. ”Köttslöjd — Diffraktioner på temat nykarnism och ätna djur”. *RIG*. Vol, 101 (nr. 4). https://journals.lub.lu.se/rig/article/view/19890/17964

Joy, Melanie 2014. *Varför vi älskar hundar, äter grisar och klär oss i skor.* Stockholm: Karneval förlag.

Övriga källor

Filosofiska rummet (2019). Posthumanism. Producent: Sveriges Radio, P1, den 9 juni.
Kontrollerad: 2022-04-01

Färgfabriken (2004). ”David Lynch”
https://fargfabriken.se/sv/arkiv/item/166-david-lynch
Kontrollerad: 2022-04-01

Lyssnarens guide till galaxen (2009). Universum är en ko. Producent: Sveriges radio, P1, den 26 december.
Kontrollerad: 2022-04-01

OBS (2020). Hermansson, Lars. Djur & människor 4: Vad tänker hon på? Drömmen om ett jämlikt förhållande mellan djuren. Producent: Glänta produktion, 2019.
Kontrollerad: 2022-04-10

Svenska dagbladet (2004). Eriksson, Karoline. ”Lynch får visa ratad kossa”
https://www.svd.se/lynch-far-visa-ratad-kossa
Kontrollerad: 2022-04-01

Bildkällor

CowParade - Cow! (927560006).jpg. Rob Young. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:CowParade_-_Cow!_(927560006).jpg
Kontrollerad: 2022-03-16